

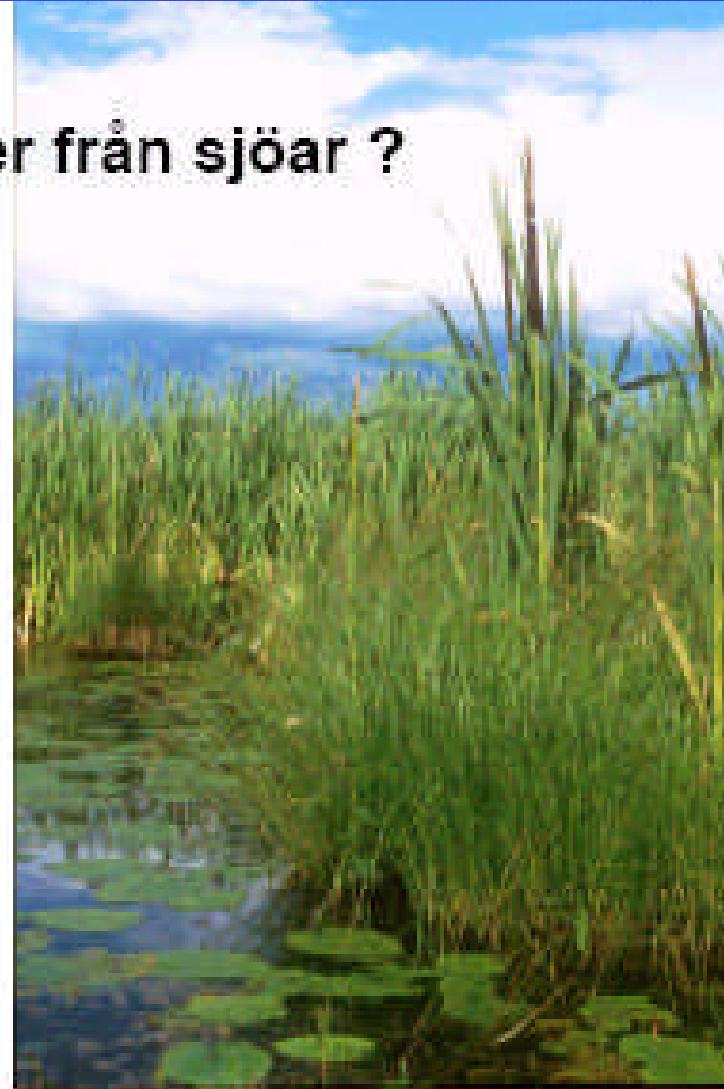
Vad påverkar fåglar och kärlväxter i anlagda dammar?

Vad skiljer våtmarker från sjöar ?

- Grundare
  - varmare
  - mer ljus
- Ofta näringsrikare
- Instabilare - uttorkning, bottenfrysning, syrebrist
- Fiskfattigare / fisktomma

= mycket hög produktion av växter och småkryp

Vad skapar en artrik våtmark?

Ålder

Läge i naturen

Medeldjup

Fisk

ARTRIKEDOM

Skötsel

Släntlutning

Vegetationen

Närhet till sjöar

Näringshalt

Öar

Inventeringar fåglar 2004

Jennie Olsson
Handledare Åke Berg, SLU

- 20 dammar undersökta i Stockholms län. Anlagda med projektstöd, eller har skötselbidrag
- Två inventeringstillfällen, maj och juni.
- Undersöka hur artrikedom påverkas av yttre faktorer som läge, skötsel, anläggningsteknik, strandlutning, längd, omgivningar.

Resultat -fåglar

- 61 olika arter sågs vid något tillfälle i/vid våtmarkerna.
- 19 rena våtmarksberoende arter.
- 8 arter som gynnas av våtmarker/strandängar.
- Flera idag minskande arter fanns ex, smådopping, svarthakedopping, mindre strandpipare, enkelbeckasin, brunand.

Resultat: Inventeringar av 20 våtmarker i Stockholms län 2004

Våtmarksberoende. Häckar bara i eller i kanten av våtmarken	Antal dammar arten häckade i av totalt 20 inventerade dammar	Antal par per damm	Snittantal par i de dammar arten fanns
Gräsand	19	1-12	3,5
Knipa	18	1-5	2,5
Kanadagås	10	1-6	2,5
Enkelbeckasin	10	1-2	1,1
Sothöna	11	1-7	3
Svarthakedopping	6	1-6	2,5
Knölsvan	1	1	1
Sångsvan	4	1	1
Grågås	3	1-4	2
Kricka	7	1-3	1,2
Rörhöna	1	1	1
Smådopping	2	1	1
skrattnås	4	1-4 + 20 par i en koloni	13
Vigg	2	1-8	4
Brunand	2	1	1
mindre strandpipare	2	1	1
fisktärna	2	1	1
sävsångare	6	1	1
sävspurv	6	1-3	1,5
Gynnas av våtmarken, kan häcka i eller i närheten, samt utnyttjar våtmarken för födosök	Antal dammar arten häckade i av totalt 20 inventerade dammar	Antal par per damm	Snittantal par i de dammar arten fanns
Tofsvipa	8	1-6	3,3
häger	5	1	1
ängsplärka	6	1	1
gulärta	2	1	1
buskskvätta	6	1	1
fiskgjuse	2		
ormvråk	7		
mosnäppa	6		
brun kärrhök	1		

Vad gav ökat antal fågelarter?

- Stora våtmarker → fler nischer
- Hög andel öppen vattenspegel.
- Närhet till andra våtmarker. (tydligast för svanar och gäss)
- Hög andel brukad mark intill (både åker och bete).
- Dykänder föredrar flacka stränder. (ingen effekt på simänder där).
- Varken ålder eller anläggningsteknik påverkade.

Inventering av kärlväxter 2004

Rebecka Österberg

Handledare: Anders Glimskär, SLU

- De 20 "fågeldammarna" plus 5 äldre dammar i Stockholms och Uppsala län. Anlagda med projektstöd, eller har skötselbidrag
- Två inventeringstillfällen, juli och augusti.
- Undersöka hur artrikedom påverkas av yttre faktorer som läge, skötsel, anläggningsteknik, strandlutning, strandlängd, omgivningar.

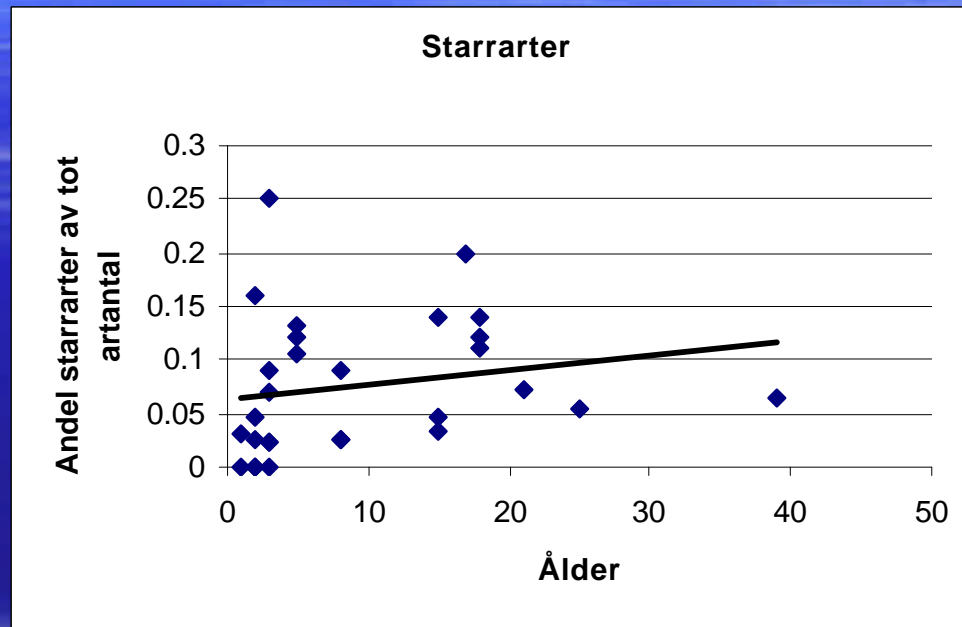
Resultat - kärlväxter

- En tydlig övergång från små, lättspredda kortlivade arter till större, perenna arter syns ju äldre våtmarken blir.
- Arter som är vanligare i äldre våtmarker (>20 % jfr yngre våtmarker):
Säv, strandklo, skogssäv, videört, kärrdunört, klippal, flask-, vass-, slok- och blåsstarr, kråklöver, kransmynta, smalkaveldun, kärrbräsma, frossört och vänderot.
- Arter som är vanligare i yngre våtmarker:
Kärrkavle, vägtåg, brunskära, tiggarranunkel, mannagräs, andmat, gräsnate, sommarlånke, kärtistel, vattenmöja och vanlig pilört.
- Dämnda våtmarker har fler arter än grävda, (alla över 2,2 ha var dämnda)
  - ofta anläggs på en redan fuktig plats
  - finns arter eller en fröbank som kan aktiveras
  - snabbare etablering av långlivade perenna arter.

Resultat - kärlväxter

- En ökad strandlängd ger fler arter. Man bör alltså jobba med att maximera flikigheten på våtmarken.
- En svag tendens av att artantalet ökade successivt ju flackare strand. Dock ej signifikans.
- Ytan och omkretsen på våtmarken verkar inte spela någon roll. En större våtmark har alltså inte automatiskt fler arter än en mindre.

Starrarternas utveckling

Figur 18: Av ett småvattens totala artantal ökade andelen starrarter med dess ålder.

Andelen och antalet starrarter ökade med ökande ålder. Starr är en grupp av halvgräs som producerar en hel del bra "matnyttiga" fröer. Sen verkar beståndsbildande starrarter som blåsstarr, flaskstarr, slokstarr och vasstarr kunna konkurrera bra med kaveldun och vass

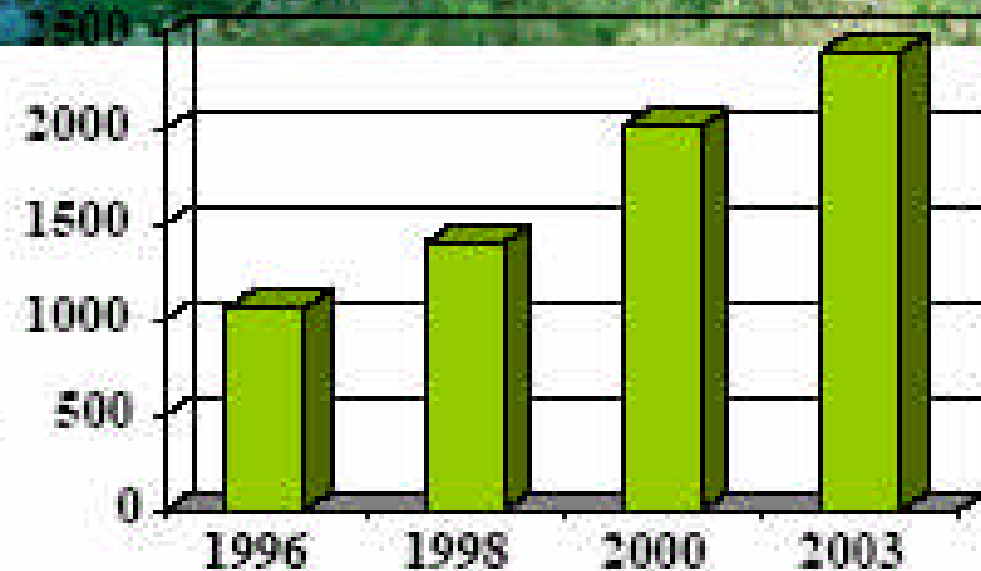
Övriga faktorer som påverkar mångfald i våtmarker

- Buskar /träd
- Fisk
- Hävd
  - Bete
  - Slätter
  - Vattennivåändringar

Åtgärder

Röjning av buskar och träd i soder

- Tänk på att träd och buskar också ger skydd. Skapa variation!
- Spara grova träd och död ved
- Spara gärna grenhögar
- Årlig röjning behöver göras

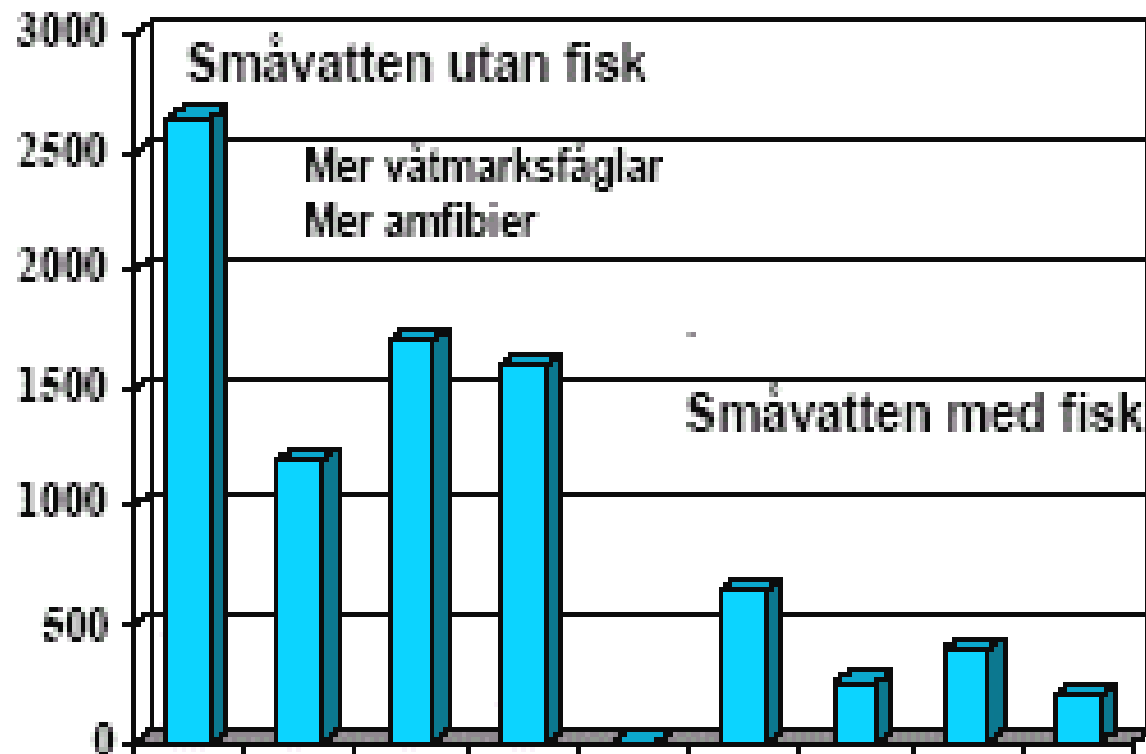

Antalet arter av evertebrater efter röjning vid mangelgrav på Lilla Böslid 1996

Fisk

Förekomst av fisk (främst karpfiskar) påverkar samhällena av evertebrater, amfibier och fåglar mycket starkt

Antalet fångade individer av evertebrater i småvatten där det observerats fisk respektive inte gjorts, i södra Halland 2003.

Hävd

Bete

- + Skapar mer mosaik i vegetationen
- + Trampblottor bildas
- + Bildas ofta en blå bård
- + Vegetationen lägre sett över hela året
- Osmakliga arter brer ut sig på sikt
- Fågelbon kan trampas sönder

Slätter

- + Regelbunden regim
  - arter hinner anpassa sig
- + Håller efter tuvbildande och osmakliga arter
- +/- Tidvis hög vegetation, negativt för vissa fåglar, positivt för vissa
- Ingen tydlig blå bård bildas
- Svårt att komma åt överallt

Vattennivåändringar

- Anlägg alltid så det går att ändra nivån!!
- Motverkar aggressiva klonbildande arter, som vass, rörflen, m.m
- Sänk av först i juli – efter häckningssäsongen
- Sänk gärna en halvmeter

Torrläggning

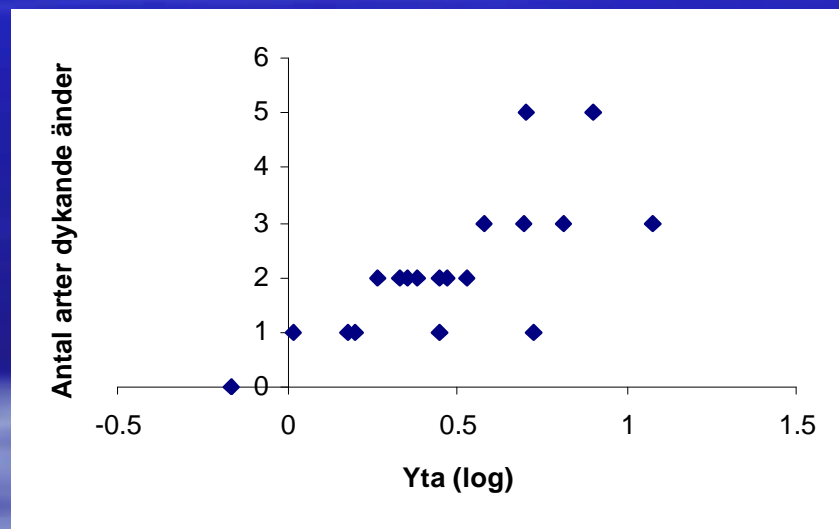
- Fisk, kräftor och del vatteninsekter försvinner
- Fågel, groddjur påverkas ej, små vatteninsekter återhämtar sig snabbt, rovinsekter långsammare

Vid anläggning och skötsel

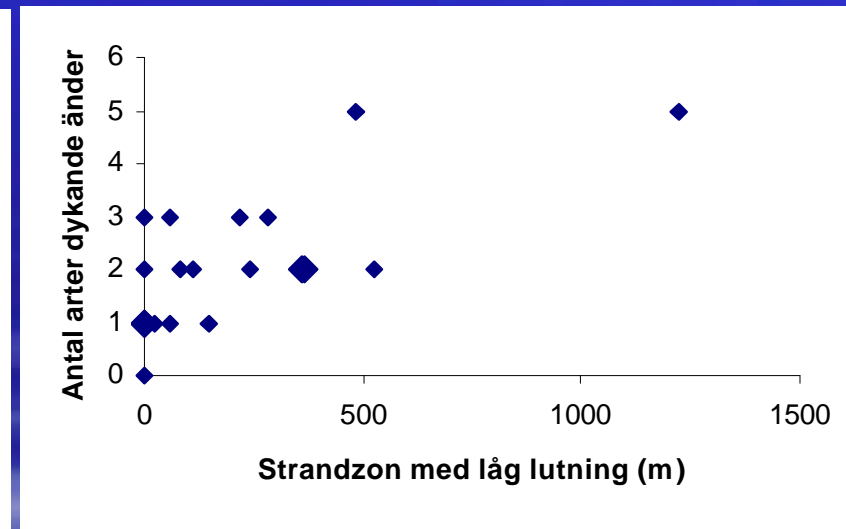
- Plantera inte in fisk eller kräftor. Obs! Tillstånd för inplantering behövs från länsstyrelsen
- Hindra om möjligt invandring av fisk
- Anlägg inte våtmarker i fiskförande bäckar
- Möjlighet att tömma och torrlägga våtmarken
- Rovfisk som gädda kan balansera alltför täta populationer av t ex ruda.
- Långgrunda stränder med bete skapar en blå bård och höljar som är fiskfattiga.

Dykänder

a)

b)

Figur 3. Samband mellan antalet dykande änder och storlek på våtmarken (a) samt andelen strandzon med låg strandlutning (b) i de 19 studerade våtmarkerna.

Änder

Olika föda behövs

Växtdelar

ex gräsanden och brunand

Snäckor, musslor och kräftdjur

ex vigg

Allätare

ex knipa.

Väl skyddade häckningsplatser

Änderna gillar mer högväxt vegetation och gärna tuvigare gräsmark intill.

Vissa arter även hålträd i närheten,

Betade stränder med blå bård

Vissa arter trivs på betade stränder ex, skedand och årta.

Födosöker ofta i blå bården. Äter kräftdjur, insekter mestadels.

Vadarfåglar

Föredrar grunda dammar med betade stränder

Få buskar runtom – ökar predationen.

Förhållandevis öppna våtmarker, tidigt successionsstadium